Polska szkoła a młodzi uchodźcy z Ukrainy

Raport z badań z udziałem młodych osób

Dlaczego ten raport jest ważny?

Raport powstał, żeby lepiej zrozumieć Wasze codzienne życie w polskich szkołach – jakie macie plany edukacyjne, marzenia zawodowe i z jakimi przeszkodami się zmagacie na co dzień. Od lutego 2022 roku, gdy wybuchła wojna, do Polski przyjechało ponad pół miliona dzieci i młodzieży z Ukrainy. W niektórych szkołach aż co piąty uczeń to Wasz rówieśnik z Ukrainy – to ogromna zmiana dla wszystkich.

Polskie szkoły szybko zareagowały na dużą liczbę dzieci i młodzieży, które pojawiły się w ich środowisku. Powstały oddziały przygotowawcze, lekcje języka polskiego i różne programy integracyjne. Mimo tego pojawiły się poważne wyzwania. Najistotniejszym z nich jest bariera językowa – aż 72% nastolatków przyznaje, że język polski sprawie im poważne trudności, co utrudnia nie tylko lekcje, ale też budowanie relacji z ludźmi. Do tego dochodzą różnice między ukraińskim a polskim systemem szkolnym, a także trauma wojenna i stres związany z nagłą migracją.

Na początku wojny zarejestrowano 309 tysięcy dzieci z Ukrainy, ale tylko połowa uczęszczała do polskich szkół. Sytuacja powoli się poprawia – pomaga w tym np. świadczenie 800+ zależne od chodzenia do szkoły, jednak nadal wiele osób pozostaje poza systemem edukacyjnym. Tym, co budzi szczególny niepokój jest rezygnacja z nauki w szkole przez młodzież z Ukrainy, a także oraz obniżenie aspiracji edukacyjnych i zawodowych w obrębie tej grupy. Najbardziej niepokojący jest trend **drop-out**, czyli rezygnacja z nauki w polskiej szkole. Dotyczy on aż około 40–50% ukraińskich nastolatków. Przed wojną 40% z Was planowało studia wyższe, dzisiaj – tylko 25%. Coraz więcej, aż 70%, kontynuuje naukę w szkołach zawodowych zamiast liceach ogólnokształcących. Powód? Szybsze zdobycie kwalifikacji, mniejsze wymagania językowe i odczuwanie pobytu w Polsce jako tymczasowego.

Popularne kierunki edukacyjne to przede wszystkim IT, mechanika czy opieka zdrowotna – czyli branże, gdzie brakuje pracowników. Niestety, problem pogłębia się z tego powodu, że niewiele szkół oferuje poradnictwo zawodowe po ukraińsku.

Brak kontynuacji nauki zmniejsza Waszą szansę na zdobycie matury i późniejsze studia, a w konsekwencji wyższe bezrobocie w przyszłości, problemy ze zdrowiem psychicznym i jeszcze trudniejszą integrację ze społeczeństwem. Dlatego tak ważne jest zrozumienie przyczyn w tej kwestii i znalezienie rozwiązań. W tym celu podjęto badania, których wyniki prezentujemy w tym raporcie.

Badania zostały przeprowadzone w ramach kampanii **Back to Learning 2025** (Powrót do Nauki w Klasie), realizowanej przez Biuro UNICEF ds. Reagowania na Potrzeby Uchodźców w Polsce we współpracy z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach. Projekt trwał od czerwca 2025 do marca 2026 roku. Kampania społeczna skierowana jest do młodych ludzi z Ukrainy i ich rodziców. Pokazuje, dlaczego warto chodzić do szkoły i jak pokonywać napotkane przeszkody. Jednocześnie łączy organizacje pomagające dzieciom uchodźczym w celu skuteczniejszego podejmowania działań. Badania towarzyszące pracom nad kampanią zrealizowano w taki sposób, by zrozumieć przyczyny procesu odchodzenia ze szkoły młodych osób z Ukrainy oraz, związanego z tym, obniżenia oczekiwań życiowych, a także by zaproponować rozwiązania praktyczne, które mogłyby wspomnianym tendencjom zapobiegać.

Najważniejsze w naszym projekcie jest, że prowadzimy **badania partycypacyjne.** To znaczy, że młodzi ludzie z doświadczeniem migracyjnym nie tylko byli

respondentami, nie tylko odpowiadali na pytania, ale współdecydowali o tym, w jaki sposób badania te mają być realizowane. Oznacza to, że Wasze koleżanki i koledzy wspólnie z dorosłymi badaczami ustalali, jakie kwestie powinno się zbadać, współtworzyli narzędzia do badań – scenariusze warsztatów, kwestionariusze ankiet, pomagali zbierać dane, analizować wyniki i formułować rekomendacje zmian.

Badania partycypacyjne? Dlaczego to było ważne?

Badaliśmy uczniów z różnych regionów Polski – z miast i wsi – chcieliśmy usłyszeć Wasze prawdziwe głosy i realne doświadczenia. Zebraliśmy głosy łącznie od 743 starszych i młodszych uczniów i uczennic z Ukrainy – część na spotkaniach, jakie odbyły się w kilku miejscach w Polsce, część zaś przez kwestionariusz rozsyłany poprzez link i realizowany on-line.

Współtworzyliście więc ten raport, mówiliście o trudnościach, planach i potrzebach oraz realnych zmianach, które naprawdę mogłyby Wam pomóc.

Co udało nam się ustalić? Zapraszamy do zapoznania się z wynikami.

Część I

Spotkania – rozmowy o doświadczeniach i planach uczennic i uczniów z Ukrainy

1. Jak je zrealizowano?

Warsztaty z młodymi osobami z Ukrainy przeprowadzono po to, by lepiej zrozumieć Wasze codzienne doświadczenia w polskiej szkole. Nie chodzi wyłącznie o naukę, ale też relacje w grupie, stres, poczucie bezpieczeństwa i myślenie o przyszłości.

Metoda	Warsztaty tematyczne prowadzone w partnerskiej formule
Uczestnicy	280 uczennic i uczniów z Ukrainy, w grupie młodszej i starszej
Miejsce	8 miast w Polsce
Tematy	Szkoła w Polsce i w Ukrainie, język, relacje, samopoczucie, plany edukacyjne i zawodowe
Warunki	Anonimowość, bezpieczeństwo i brak presji podczas rozmów

To badanie opierało się więc na spotkaniach badaczy z dziećmi i młodzieżą z Ukrainy uczącą się w Polsce. Rozmowy odbyły się w 8 miastach, w dwóch grupach wiekowych, a udział wzięło 280 uczennic i uczniów.

2. Wasze doświadczenia w polskiej szkole

Z Waszych wypowiedzi wynika przede wszystkim: odnalezienie się w polskiej szkole nie zależy od jednej rzeczy. Liczą się równocześnie różnice między systemami, relacje z ludźmi, język, wsparcie i poczucie, czy naprawdę jesteście u siebie.

Kiedy **porównujecie polską i ukraińską szkołę**, nie chodzi tylko o program czy oceny. Chodzi też o to, jak wygląda Wasza szkolna codzienność, czego oczekują nauczyciele i jak łatwo jest Wam zrozumieć zasady nowego miejsca. Wasze głosy różniły się też nieco w zależności od tego, ile macie lat.

Głosy uczniów młodszych

- Najmocniej wraca temat oceniania: w Polsce działa skala 1–6, a w Ukrainie częściej 1–12. Inaczej rozumiana jest też rola zachowania, pracy na lekcji i odpowiedzialności.
- Możecie mieć poczucie, że w Ukrainie większy nacisk kładzie się na dyscyplinę, obowiązkowość i jasne reguły.
- Polska szkoła bywa odbierana jako bardziej wspierająca i mniej formalna, ale przez to czasem trudniej zrozumieć, jakie są wymagania.
- Różnice widać też w organizacji dnia, liczbie zajęć i szkolnych zwyczajach – i to także wpływa na Wasze samopoczucie.

Głosy uczniów starszych

- Zauważalne różnice w strukturze szkoły, zasadach, programie nauczania i sposobie oceniania.
- Jeśli nie rozumiecie od razu wagi ocen czy znaczenia poszczególnych stopni, nie jesteście wyjątkiem – wiele osób odczuwało podobnie.
- Często wraca też temat telefonów w szkole, w Polsce bowiem zakazy są bardziej rygorystyczne niż w Ukrainie.
- Możecie jednocześnie widzieć w polskiej szkole więcej swobody i lepsze metody nauczania, ale też mniej przewidywalności.

CO Z TEGO WYNIKA?

Największym wyzwaniem nie jest tylko inny program, ale konieczność szybkiego nauczenia się nowego rytmu szkoły, nowych zasad i różnych stylów pracy nauczycieli.

3. Wiedza o polskiej szkole

Głosy uczniów młodszych

Jeśli jesteś młodszym uczniem lub uczennicą, prawdopodobnie dość szybko uczysz się, jak działa polska szkoła: jakie są oceny, egzaminy, rytm roku szkolnego i podstawowe ścieżki dalszej nauki. Sama wiedza nie zawsze jednak wystarcza – ważne jest też to, czy Twoje prawa są naprawdę respektowane.

Głosy uczniów starszych

Jeśli jesteś w starszej grupie, możesz już wiedzieć, czego szkoła od Ciebie oczekuje i jak wygląda ocenianie. Mimo to nadal mogą pojawiać się pytania o prawa ucznia, o dostępne wsparcie i to, gdzie szukać pomocy, kiedy coś idzie nie tak.

Czy ukraińskie dokumenty i matura liczą się w Polsce???

To jeden z tych tematów, które budzą najwięcej niepewności. Możesz się zastanawiać, czy ukraińska matura będzie uznana, które dokumenty się liczą i czy różnice programowe nie zamkną Ci drogi dalej. Ten stres nie bierze się znikąd – to naturalna reakcja, gdy od niejasnych procedur zależy Twoja przyszłość.

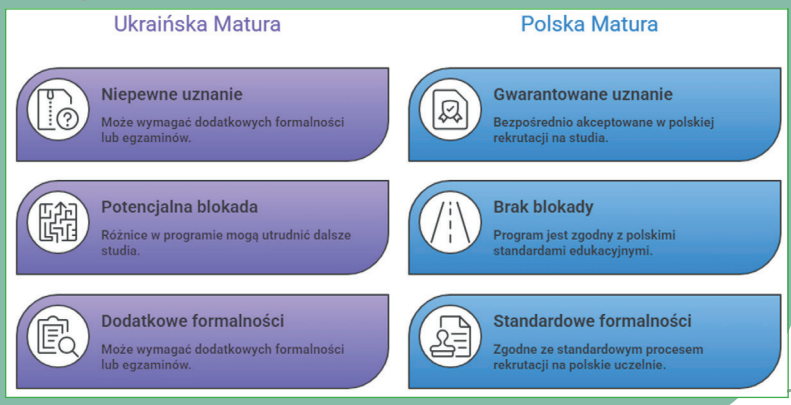

CO Z TEGO WYNIKA?

Brak jest jasnych informacji o rekrutacji, dokumentach i kolejnych krokach, co powoduje odczucie, że po przeprowadzce trzeba wszystko udowadniać od nowa, a związana z tym niepewność powoduje stres.

4. Pomoc w szkole

Z Waszych doświadczeń wynika, że największy problem nie zawsze polega na tym, że nie ma nikogo w szkole, kto mógłby pomóc w razie kłopotów, ale na tym, że często brakuje Wam wiedzy, kto naprawdę rozwiąże problemy oraz jak korzystać z dostępnej pomocy.

- Psycholog lub pedagog może być dostępny, ale wsparcie nie zawsze odpowiada na doświadczenie migracji, stresu i traumy.
- Bariery językowe, kulturowe i formalne utrudniają proszenie o pomoc i potrafią odbierać motywację do nauki.
- Niejasne zasady, trudny program, zbyt krótkie przerwy, problemy z ocenianiem i brak doradztwa edukacyjno-zawodowego.
- Egzaminy i zaliczenia nie są tylko sprawdzianem wiedzy, mogą być także źródłem bardzo silnego napięcia.

5. Znajomość języka polskiego

Język polski to dla Was nie tylko szkolny przedmiot. To narzędzie, które wpływa na naukę, relacje z innymi osobami, aktywność w klasie i pewność siebie.

Znajomość języka polskiego – młodsi uczniowie

Bariera językowa może być najbardziej zauważalna w codziennym funkcjonowaniu: rozumienie lekcji, porozumienie się z innymi i poczucie bezpieczeństwa. Jednocześnie wielu uczniów pokazuje, że da się ten język ćwiczyć na różne sposoby – przez czytanie, kontakt z rówieśnikami, korepetycje, kursy czy narzędzia cyfrowe.

Znajomość języka polskiego – starsi uczniowie

Częściej dokuczają braki słownictwa, trudność ze zrozumieniem poleceń i stres przed mówieniem. To może sprawiać, że wiecie więcej, niż jesteście w stanie powiedzieć. Pomocne okazują się dodatkowe lekcje polskiego, ułatwienia egzaminacyjne i spokojne wsparcie zamiast presji.

CO JEST NAJWAŻNIEJSZE?

Uczniowie z Ukrainy potrzebują praktycznego języka polskiego, aby dobrze funkcjonować w szkole i przyszłej pracy, a jednocześnie chcą, by szkoła szanowała wielojęzyczność i nie traktowała ich języka ojczystego jako problemu.

6. Relacje z nauczycielami

W kontaktach z nauczycielami możecie doświadczać zarówno wsparcia jak i niesprawiedliwości. Dla wielu z Was właśnie od postawy dorosłych zależy, czy szkoła daje poczucie bezpieczeństwa, czy raczej wzmacnia stres.

Relacje z nauczycielami i postawy nauczycieli – głosy uczniów młodszych

W młodszej grupie częściej pojawia się odczucie, że problemy językowe, emocjonalne i relacyjne nie są dostatecznie zauważane. Możesz wtedy mieć wrażenie, że jesteś oceniany nie tylko za wiedzę, ale też przez pryzmat pochodzenia albo trudności, z którymi dopiero się uczysz radzić.

Relacje z nauczycielami i postawy nauczycieli – głosy uczniów starszych

W starszej grupie częściej wiadomo już, do kogo formalnie można się zwrócić. To jednak nie zawsze daje poczucie realnego wsparcia. Możesz znać procedurę, a jednocześnie nie wierzyć, że ktoś naprawdę stanie po Twojej stronie.

CZEGO OCZEKUJĄ UCZNIOWIE?

Lepszej komunikacji, większego zaufania, realnego wsparcia oraz jasnej reakcji szkoły na dyskryminację i przemoc.

7. Relacje z rówieśnikami

Jakość relacji z rówieśnikami ma ogromny wpływ na to, czy czujecie się w szkole bezpiecznie i czy chcecie w niej być aktywni lub aktywne.

Relacje z rówieśnikami – głosy uczniów młodszych

W młodszej grupie częściej pojawia się osamotnienie, brak znajomych, trudne relacje z polskimi uczniami, stereotypy, hejt i przemoc rówieśnicza. Kiedy dopiero uczycie się języka obcego, nawet zwykłe zapytanie o zadanie może być dodatkowym stresem.

Relacje z rówieśnikami – głosy uczniów starszych

Wasze relacje szkolne częściej bywają neutralne albo raczej dobre, ale nadal mogą pojawiać się sytuacje izolowania, obrażania czy żartów o wojnie. Nawet pojedyncze zdania potrafią sprawić, że trudno poczuć się w grupie naprawdę dobrze.

CO UCZNIOWIE PROPONUJĄ?

Propozycje obejmują: więcej kół zainteresowań, wycieczek, wspólnych projektów i zwykłych okazji do spokojnego poznawania się. Takie sytuacje nie rozwiązują wszystkiego od razu, ale realnie pomagają budować zaufanie.

8. Samopoczucie w polskiej szkole

Wasze samopoczucie w szkole nie zależy od jednej rzeczy. Tworzą je jednocześnie bezpieczeństwo, relacje, poczucie przynależności, język, stres szkolny i niepewność dotycząca przyszłości. Kiedy kilka z tych czynników szwankuje jednocześnie, trudno czuć się pewnie.

9. Pieniądze i mieszkanie

Głosy młodszych uczniów

Temat pieniędzy i warunków życia może najmocniej wpływać na codzienność: miejsce do nauki, spokój w domu i poziom stresu. To nie są sprawy „obok szkoły" – one bezpośrednio wpływają na naukę.

Głosy uczniów starszych

W tej grupie kwestie finansowe częściej łączą się z planami na przyszłość. Koszty dojazdów, książek, korepetycji czy dalszej edukacji potrafią ograniczać wybór szkoły, kierunku albo kraju, w którym chcesz się dalej uczyć.

CO MOŻE POMÓC?

Stypendia i konkretne wsparcie materialne nie są jedynie dodatkiem – dla wielu uczniów są warunkiem realnego wyrównywania szans.

10. Plany dotyczące nauki i pracy dzieci i młodzieży ukraińskiej w Polsce

Kiedy myślisz o przyszłości, nie chodzi tylko o marzenia. Liczy się też bezpieczeństwo, stabilność i to, jak dobrze rozumiesz polski system edukacji.

Wybór szkoły i pomoc w wyborze szkoły – głosy uczniów młodszych

Wybory dotyczące przyszłości są zwykle dość ogólne. Ważne są: bezpieczeństwo, ciekawość świata, pieniądze i wyobrażenie o miejscu, w którym da się dobrze żyć.

Wybór szkoły i pomoc w wyborze szkoły – głosy uczniów starszych

W tej grupie plany stają się bardziej konkretne i ambitne. Pojawiają się myśli o przyszłości, o kierunkach studiów takich jak medycyna, IT, biznes, logistyka, filologia czy zawody kreatywne. Widać, że nie myślisz tylko o „jakiejkolwiek" przyszłości, ale o takiej, która naprawdę ma sens.

Kto pomaga dokonywać wyborów w edukacji???

Najczęściej pomaga rodzina – szczególnie mama – a potem rówieśnicy. Nauczyciele pojawiają się rzadziej, a profesjonalne doradztwo edukacyjno-zawodowe wciąż jest zbyt mało widoczne. To oznacza, że często ważne decyzje podejmujecie z pomocą najbliższych, a nie systemu.

CO POMAGA UCZNIOM W WYBIERANIU SZKÓŁ?

To, co pomaga najbardziej, jest jednocześnie bardzo proste i bardzo ważne:

- rodzina,
- przyjaciele,
- własne nastawienie,
- skupienie na celu,
- dodatkowa nauka języka i rozwijanie zainteresowań.

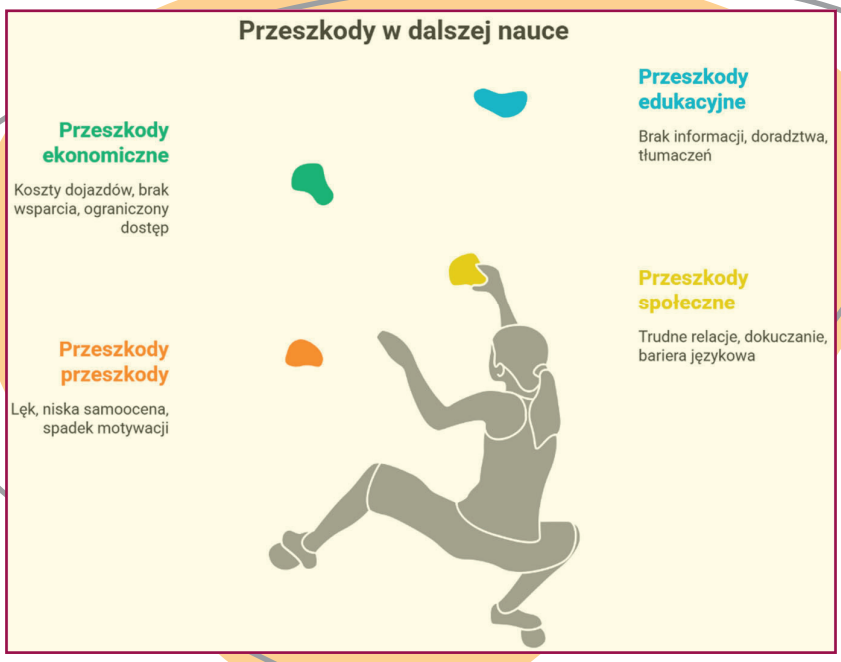

Gdzie chcecie pracować???

Dla części młodzieży z Ukrainy Polska staje się naturalnym miejscem dalszej nauki i pracy. Inni myślą o kolejnej przeprowadzce – do innych krajów Europy albo poza nią – szukając lepszych warunków życia i rozwoju. Powrót do Ukrainy jako opcja w życiu, pojawia się rzadziej i częściej jest odkładany na później.

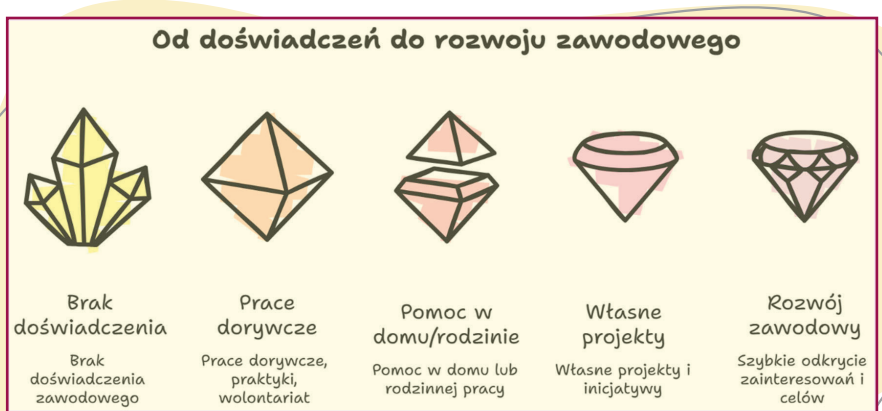

11. Jak ułatwić Wam start? Wnioski i rekomendacje

To, co mówicie, bardzo jasno pokazuje, jakie elementy powinny się zmienić, żeby szkoła w Polsce była dla Was bardziej wspierającym miejscem.

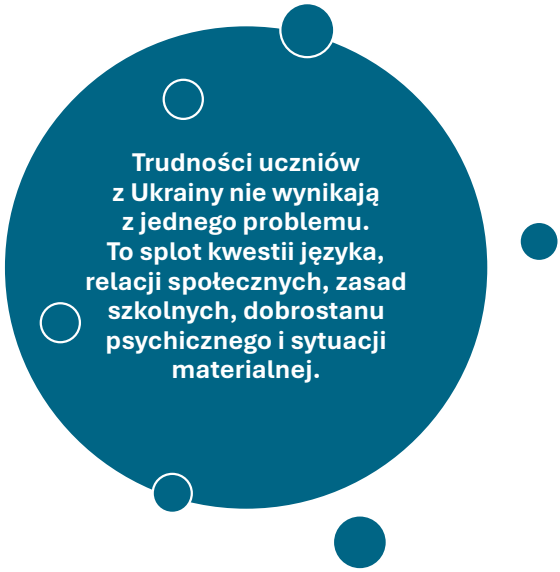

Lista postulatów – głos Młodych

- Jasne zasady: potrzebujemy prostych informacji o ocenianiu, rekrutacji i uznawaniu dokumentów z Ukrainy.
- Szkoła wolna od uprzedzeń: potrzebujemy nauczycieli i szkół, które naprawdę reagują na dyskryminację, hejt i przemoc.
- Wsparcie, które działa: ważne są osoby wspierające, które rozumieją doświadczenie migracji oraz bariery językowe.
- Język polski bez nadmiernego stresu: potrzebujemy praktycznej nauki języka, także w kontekście szkoły i przyszłej pracy.
- Przewodnik po przyszłości: potrzebujemy doradztwa edukacyjno-zawodowego, skupionego na pracy z nami krok po kroku.
- Więcej słuchania młodych: szkoła powinna regularnie pytać nas o potrzeby i traktować nasze głosy poważnie.
- Wyrównywanie szans materialnych: stypendia i pomoc finansowa realnie wpływają na to, czy możemy spokojnie planować dalszą naukę.

Część II

Szkoła, Przyszłość i my: Raport o Głosie Ukraińskiej Młodzieży w Polsce

1. O co chodziło w tym badaniu?

Cześć! Przed Wami raport, który jest czymś znacznie więcej niż tylko zbiorem statystyk – to zapis Waszej codzienności, wyzwań i odwagi, z jaką budujecie swoją przyszłość w nowym kraju. Dlaczego go przygotowaliśmy? Bo to Wasz głos powinien być fundamentem każdej zmiany w polskiej szkole. Nikt nie wie lepiej od Was, jak wygląda nauka w obcym języku i jak wielkiego wysiłku wymaga łączenie dwóch systemów edukacji. Ten raport powstał, aby dorośli – nauczyciele, urzędnicy i eksperci – usłyszeli, co macie do powiedzenia.

Jak zbieraliśmy te informacje?

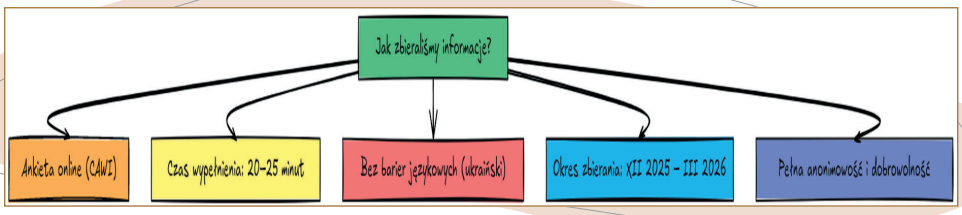

- Ankieta online (CAWI): wykorzystaliśmy bezpieczną ankietę internetową, którą każdy z Was mógł wypełnić swobodnie na telefonie czy komputerze.
- Wasz czas: wypełnienie kwestionariusza zajmowało zazwyczaj od 20 do 25 minut.

- Bez barier: wszystko przygotowaliśmy w języku ukraińskim, byście mogli precyzyjnie wyrazić swoje myśli.
- Kiedy: głosy zbieraliśmy od grudnia 2025 do marca 2026 roku.
- Pełna anonimowość: udział był dobrowolny. Nie zbieraliśmy nazwisk ani adresów – Wasze dane są bezpieczne.

Dlaczego to ma znaczenie? Dzięki anonimowości mogliście być w 100% szczerzy. To sprawia, że wyniki nie są „wyidealizowaną laurką", ale prawdziwym, nieocenzurowanym obrazem Waszej rzeczywistości. Kiedy mówicie o tym, co Was boli w szkole, wiemy, że to prawda. Wiemy też, że wasze wypowiedzi nie są tym, co dorośli chcieliby usłyszeć. Teraz czas przyjrzeć się bliżej grupie młodych, która zdecydowała się podzielić swoją historią.

2. Kto wziął udział w badaniu?

Czytając kolejne strony, pamiętajcie, że Wasze doświadczenia są udziałem blisko pół tysiąca młodych ludzi, którzy wzięli udział w ankiecie. Podobnie jak Wy musieli odnaleźć się w nowej rzeczywistości po marcu 2022 roku. Jesteście ogromną, silną społecznością.

1	**Łączna liczba uczestników** 463 uczniów uczestniczy w wydarzeniu.
2	**Grupa młodsza** 149 uczniów w wieku 12-15 lat uczestniczy.
3	**Grupa starsza** 314 uczniów w wieku 16-18 lat uczestniczy.
4	**Tożsamość płciowa** Uczestnicy identyfikują się jako dziewczęta, chłopcy lub nieokreśleni.
5	**Główny region** Województwo dolnośląskie jest głównym regionem pochodzenia.
6	**Kiedy przyjechaliśmy?** Uczestnicy przyjeżdżają głównie w marcu 2022 roku.

Co to o Was mówi?

Z Waszych odpowiedzi przebije niesamowita siła. Aż 50% uczniów w młodszej grupie uczy się w dwóch systemach naraz – polskim i ukraińskim. To, co robicie, jest prawdziwą edukacyjną „supermocą". Łączenie wymagań edukacyjnych dwóch państw świadczy o Waszej gigantycznej ambicji i odporności (rezyliencji). Jesteście pracowici i zdeterminowani, by nie tracić kontaktu z ojczyzną, a jednocześnie budujecie fundamenty tutaj. Sprawdźmy teraz, jak oceniacie miejsce, w którym spędzacie większość dnia.

3. Polska szkoła vs. ukraińska szkoła

Adaptacja do nowego systemu to proces, a nie wyścig. To naturalne, że polska szkoła różni się od ukraińskiej – te różnice są wyzwaniem dla systemu, a nie dowodem Waszych braków.

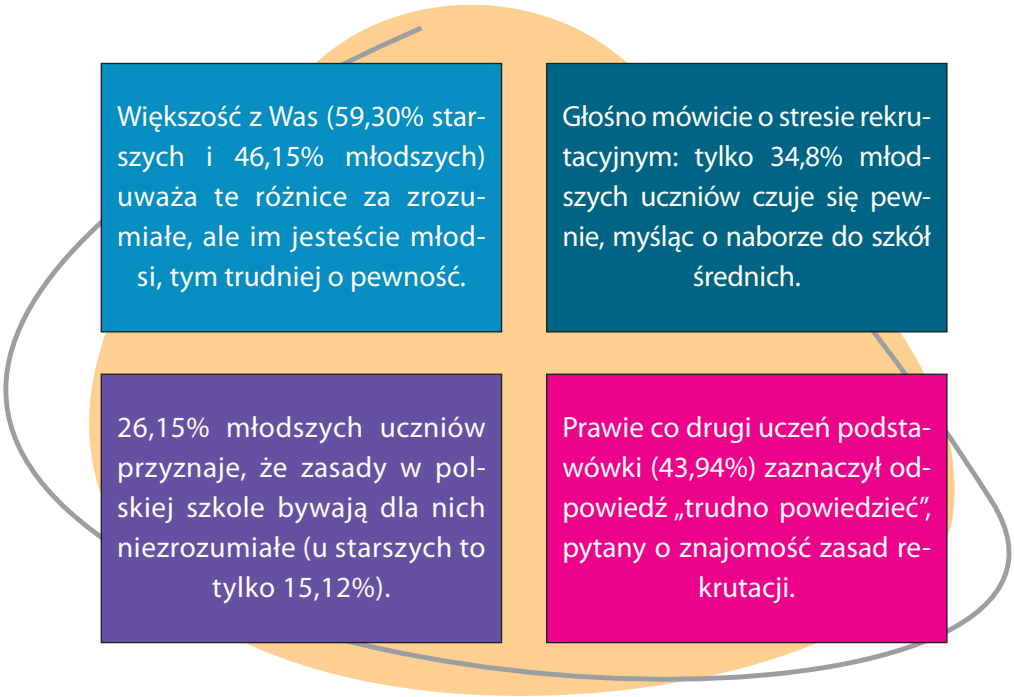

Dlaczego to ważne?

Ten brak jasnych informacji o tym, jak przejść do kolejnej szkoły, to nie tylko „brak wiedzy" – to realne źródło ogromnego stresu. Gdy nie wiecie, komu ufać i gdzie szukać rzetelnych danych, Wasza pewność co do przyszłości spada. Zrozumienie zasad jest jednak tylko wstępem do największego wyzwania: języka.

4. Bariera językowa: czy język zmienia Wasze marzenia?

Język polski to dla Was strategiczne narzędzie. To klucz, który otwiera drzwi do marzeń, a nie tylko kolejny przedmiot do zaliczenia.

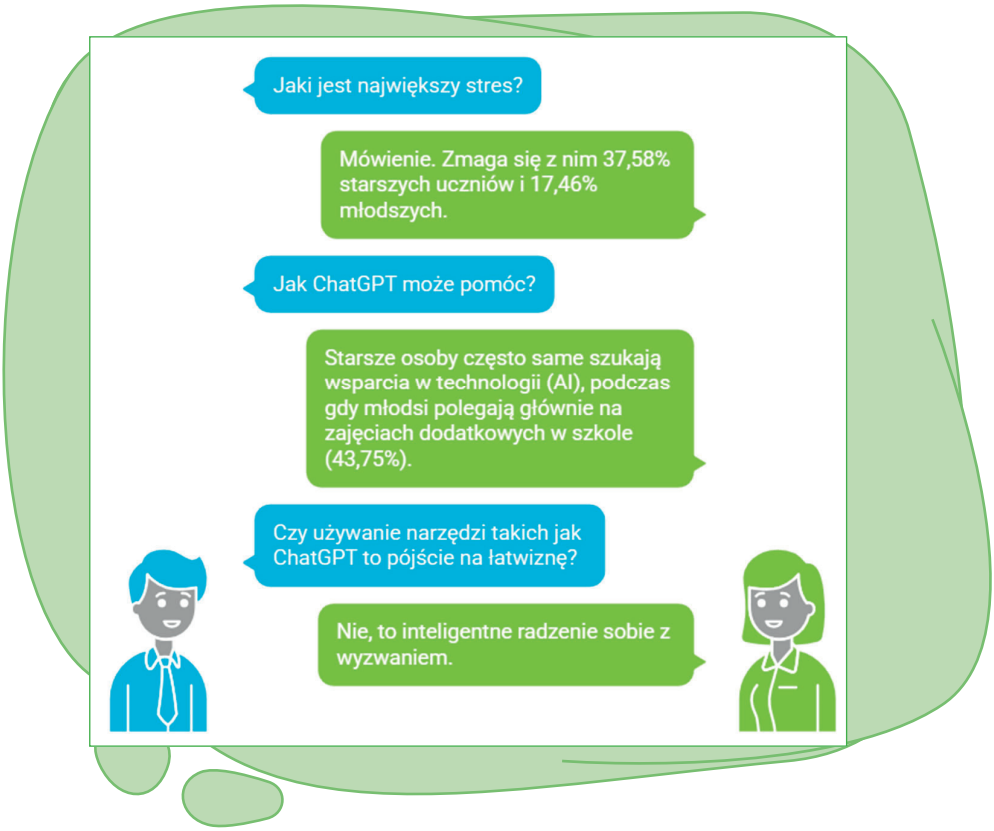

Co naprawdę blokuje Waszą karierę?

Często boicie się, że to język zamknie Wam drogę do studiów (44,12% starszych uważa że ich rówieśnicy wybierają przez to „łatwiejsze" kierunki). Ale spójrzcie na to: z badań wynika, że to brak konkretnych kwalifikacji (44,58%) jest postrzegany jako większa przeszkoda na rynku pracy niż sam język (tylko 12,05%).

Wniosek dla Was: nie obniżajcie poprzeczki tylko dlatego, że boicie się bariery językowej. Kompetencje językowe można nadrobić, a to kwalifikacje i wiedza zawodowa będą Waszą najlepszą kartą przetargową.

5. Relacje, i bezpieczeństwo w szkole

Szkoła to przede wszystkim ludzie. Poczucie akceptacji jest fundamentem Waszego zdrowia psychicznego w nowym kraju.

- **Akceptacja nauczycieli**: Czuje ją 86% starszych uczniów, ale w podstawówkach ten wskaźnik spada do 66%.
- **Przyjaźnie**: Starsi uczniowie częściej budują „mieszane" grupy znajomych (12,05% ma polskich przyjaciół, 6,45% u młodszych).
- Trudna prawda **o dyskryminacji**: Doświadcza jej 40,2% młodszych i 26,8% starszych uczniów.
- Niepokojący sygnał: W grupie młodszej aż 43,90% osób wskazuje, że **nieprzyjemne zachowania** odczuwają zarówno ze strony rówieśników, jak i od nauczycieli.

Dlaczego warto szukać „mieszanych" paczek?

Dane jasno pokazują, że otwarcie się na relacje z polskimi koleżankami i kolegami oraz budowanie różnorodnych narodowościowo grup znajomych pomaga w adaptacji. To nie jest kwestia rezygnacji ze swojej tożsamości, ale zyskanie sojuszników, którzy sprawią, że poczujecie się w szkole pewniej i bezpieczniej. Wsparcie rówieśników daje siłę, by planować przyszłość.

6. Plany na przyszłość: Kim chcecie zostać?

Mimo wszystkich trudności, Wasz optymizm i potencjał zawodowy są imponujące. Planujecie śmiało i z rozmachem.

- **Wiara w polski dyplom**: aż 75% starszych uczniów uważa, że ukończenie szkoły w Polsce ułatwi im znalezienie pracy w całej Europie.
- **Gdzie chcecie się dalej uczyć?** 68% starszych planuje studia w Polsce. Największe zainteresowanie wzbudzają kierunki studiów związane z IT (cyberbezpieczeństwo, programowanie), zawody kreatywne (reżyseria, grafika) oraz medycyna.
- **Mobilność to Wasza siła**: chęć powrotu do Ukrainy deklaruje 43,6% młodszych i 39% starszych. Ważny szczegół – aż 33,56% starszych uczniów planuje wrócić do ojczyzny, ale dopiero po zdobyciu doświadczenia i kwalifikacji w Unii Europejskiej.

Co to o Was mówi?

Jesteście dojrzali i pragmatyczni. Chcecie wrócić do Ukrainy nie jako uchodźcy, ale jako wysokiej klasy eksperci z europejskim doświadczeniem. To czyni z Was grupę o niesamowitej wartości i atrakcyjności dla przyszłości zarówno Polski jak i Ukrainy.

7. Jak ułatwić Wam start? Wnioski i rekomendacje

Wasze głosy to gotowa instrukcja naprawy systemu wsparcia uczniów z Ukrainy mieszkających w Polsce. Oto pięć najważniejszych postulatów, które wynikają bezpośrednio z Waszych doświadczeń:

Lista postulatów – głos Młodych

1. Chcemy jasnych zasad rekrutacji: potrzebujemy wielojęzycznych, prostych przewodników po systemie naboru edykacyjnego, by przestał on być źródłem stresu.
2. Potrzebujemy praktyki: aż 60,28% z nas uważa, że staże i praktyki to najlepszy sposób na wejście na rynek pracy. Chcemy uczyć się zawodu w działaniu!
3. Chcemy szkoły wolnej od dyskryminacji: potrzebujemy nauczycieli przeszkolonych z empatii i jasnych procedur reagowania na *bullying*, szczególnie w szkołach podstawowych.
4. Chcemy języka zawodowego: nie wystarczy nam „cześć" i „dzień dobry". Potrzebujemy nauki słownictwa specjalistycznego z biologii, chemii oraz IT.
5. Potrzebujemy wsparcia mentorów: Co trzeci z nas czuje się zostawiony sam sobie w planowaniu kariery. Chcemy doradców zawodowych, którzy rozumieją naszą sytuację.

Wasza największa przewaga: **nigdy nie zapominajcie o swoich atutach**! 60,13% z Was ocenia swoje umiejętności komunikacji i współpracy jako mocną stronę, a ponad połowa (55,84%) deklaruje dużą pewność siebie w pracy. To są kompetencje, których firmy szukają dzisiaj najbardziej.

Najważniejsze, aby **Wasz głos został usłyszany**. Wasze doświadczenia są fundamentem pod budowę lepszej, bardziej otwartej szkoły, w której każdy – bez względu na pochodzenie – ma szansę na sukces.

Potrzeby badanych

Jasne zasady rekrutacji

Przewodniki wielojęzyczne i proste, aby zmniejszyć stres związany z rekrutacją.

Wsparcie mentorów

Doradcy zawodowi, którzy rozumieją i wspierają planowanie kariery.

Praktyka zawodowa

Staże i praktyki, aby zdobyć doświadczenie w świecie rzeczywistym.

Język zawodowy

Nauka specjalistycznego słownictwa w różnych dziedzinach.

Szkoła wolna od dyskryminacji

Nauczyciele przeszkoleni z empatii i procedur reagowania na bullying.

Zakończenie, czyli co to wszystko dla was znaczy?

To badanie powstało dlatego, żeby lepiej zrozumieć jak młode osoby z Ukrainy odnajdują się w polskiej szkole: co im pomaga, co przeszkadza, jakie mają plany i marzenia. Nie jest to raport „o was bez was" – WASZ głos, doświadczenia i pomysły znajdowały się w centrum całego projektu.

Co to znaczy, że badania były tworzone wspólnie z młodymi ludźmi? Ten raport nie powstał tylko w głowach dorosłych badaczy. Młodzi liderzy z Ukrainy współtworzyli tematykę badań, narzędzia badawcze, pomagali zbierać dane, analizować wyniki i współdecydowali o tym, jakie rekomendacje znajdą się w raporcie. Taki sposób poznawania problemów nazywa się *badaniami partycypacyjnymi* – to znaczy, że młodzi nie są jedynie osobami udzielającymi odpowiedzi na pytania o doświadczenia w edukacji czy sytuację życiową, ale są współautorami całego procesu badania. To znaczy, że w trakcie tego badania doszło do prawdziwego potraktowania głosu młodych jako ważnego dla celu i jakości badań.

Oto co prowadzone przez nas wspólnie badania pokazały:

1. Jak wygląda Wasza szkolna codzienność?

Choć wielu z Was zna zasady polskiej szkoły i wie, jak działa ocenianie, jakie mamy prawa oraz obowiązki, to **nie zawsze przekłada się to na poczucie bezpieczeństwa i wpływu na własne życie szkolne**. Można powiedzieć tak: system jest w teorii zrozumiały, ale w praktyce nie zawsze jest naprawdę dostępny i wspierający. Duży problem pojawia się w momentach konfliktów, trudnych sytuacji w klasie albo wtedy, gdy potrzebujecie jasnego, konkretnego wsparcia. Wtedy często czujecie, że zostajecie z tym sami – mimo że „na papierze" pomoc istnieje.

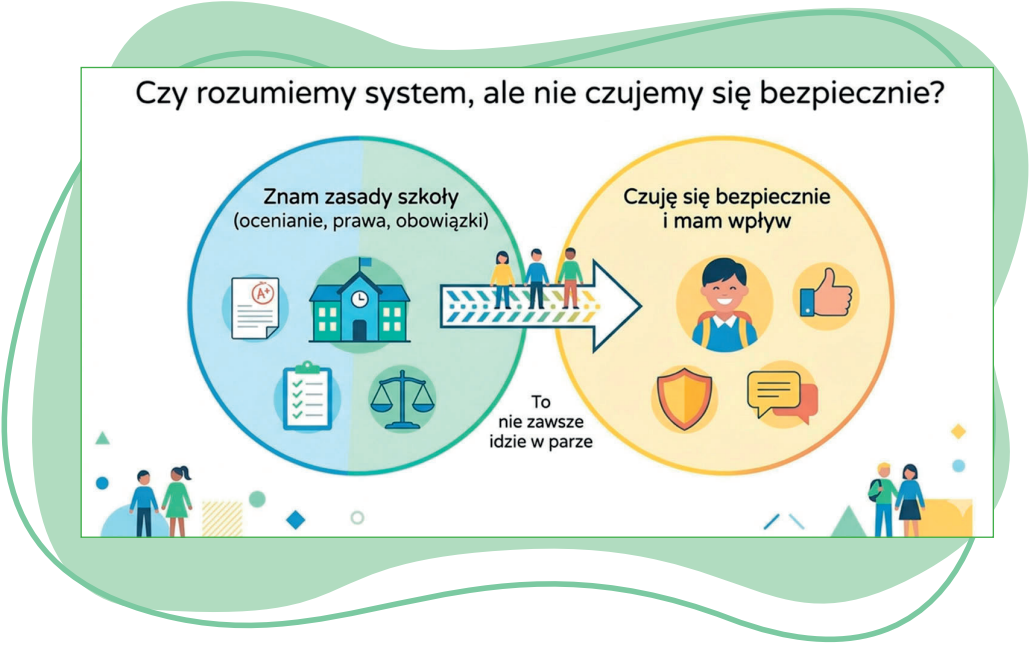

2. Dlaczego język to coś więcej niż słowa?

Bariera językowa przedstawia się jako główna oś wszystkich innych trudności. Przez nieznajomość języka trudniej zdobywać wiedzę i kwalifikacje, rośnie stres egzaminacyjny, a relacje rówieśnicze i poczucie przynależności stają się słabsze. U młodszych uczniów problem nieznajomości języka dostrzegalny jest szczególnie mocno – czasem prowadzi do obniżania poziomu marzeń i planów („to i tak dla mnie za trudne"). U starszych bardziej widać zmęczenie, konieczność „radzenia sobie samemu" i wrażenie, że odpowiedzialność za naukę spada wyłącznie na nich samych.

3. Co was najbardziej boli w relacjach z innymi?

Najsłabszym punktem okazały się relacje z rówieśnikami i dorosłymi w szkole. Pojawiają się sytuacje dyskryminacji, stereotypów i izolowania uczniów z Ukrainy, a reakcja dorosłych często jest zbyt słaba, albo w ogóle jej nie ma. To prowadzi u części osób do rezygnacji z proszenia o pomoc, a także utraty wiary w to, że coś może się zmienić, czego konsekwencją jest obniżenie ambicji i związanych z nią planów edukacyjnych i zawodowych. Ogólny poziom dobrostanu jest raczej niski, bo nakładają się na siebie bariery językowe, relacyjne, finansowe i systemowe.

4. Jak wojna i migracja wpływają na Wasze myślenie i psychikę?

Trauma wojenna, doświadczenie nagłej przeprowadzki do innego kraju oraz stres przyzwyczajania się do nowej kultury, nie znikają po kilku miesiącach. To wszystko wpływa na energię do nauki, koncentrację, motywację i gotowość do wchodzenia w nowe relacje. Wyniki naszych badań pokazują, że bez sensownego wsparcia psychologicznego i pedagogicznego łatwo wpaść w pułapkę myślenia: „muszę dać radę sam/sama, inaczej się nie liczę". To nie jest kwestia „słabości", tylko bardzo normalna reakcja na nienormalną sytuację.

5. Jak myślicie o swojej przyszłości?

Młodsi uczniowie częściej mają plany „poukładane kawałkami" – wiedzą, co chcą robić w najbliższym czasie, ale nie zawsze widzą dłuższą ścieżkę. Starsza młodzież formułuje bardziej konkretne i ambitne plany, ale jednocześnie wyraźnie widzi bariery finansowe, informacyjne i proceduralne. W obu grupach widać mocno zaznaczoną potrzebę bezpieczeństwa, stabilności i przewidywalności. Wielu z Was myśli o przyszłości poza Ukrainą – w Polsce lub innych krajach UE – co pokazuje, że obecnej sytuacji nie traktujecie jako chwilowej, ale myślicie perspektywicznie.

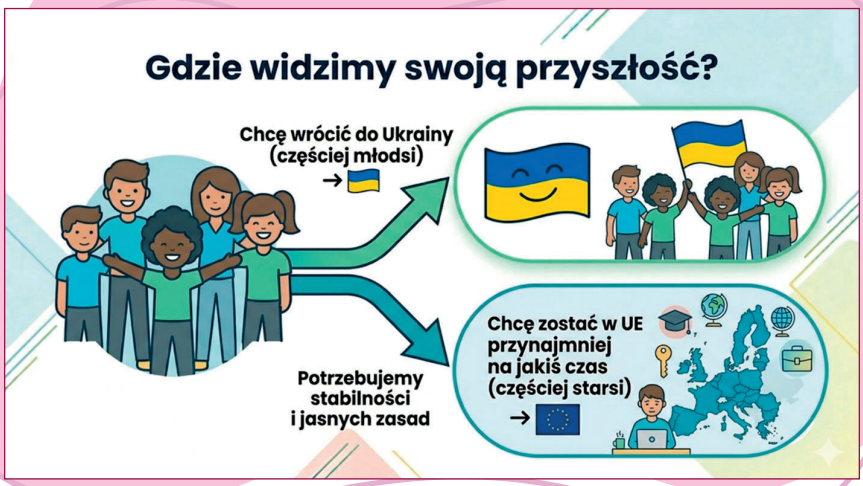

6. Co powinno się według Was zmienić?

W raporcie znalazło się wiele rekomendacji – dla szkół, nauczycieli, decydentów, organizacji. Część z nich powstała bezpośrednio z Waszych pomysłów i burz mózgów podczas warsztatów partycypacyjnych. Młode osoby z Ukrainy mówiły, że zmiany powinny dotyczyć przede wszystkim: sposobu traktowania uczniów, integracji w warunkach wielokulturowości oraz realnego szacunku do różnorodności. Chodzi o to, by szkoła była miejscem, w którym można czuć się „u siebie" – niezależnie od języka, pochodzenia czy statusu uchodźczego.

7. Kto powinien Was usłyszeć?

W badaniu młodzi współbadacze wskazywali, do kogo ten raport powinien trafić. To nie tylko „wysokie" instytucje, ale też konkretne osoby, które spotykacie na co dzień w szkole i w domu. Na liście adresatów pojawili się m.in.: decydenci od edukacji na poziomie państwa (rząd i ministerstwo) i samorządów, dyrekcje szkół, nauczyciele, organizacje wspierające młodzież, lecz także sami uczniowie i ich rodzice.

9. Co możemy zrobić dalej? Razem!

Rekomendacje z raportu mogą stać się podstawą konkretnych działań w szkołach, gminach, organizacjach i na poziomie państwa – jeśli dorośli potraktują je poważnie.

Zmiana zaczyna się też od małych kroków: od rozmów w klasie, od reagowania na hejt, od pytania uczniów z Ukrainy, czego naprawdę potrzebują, zamiast zakładać, że „już wszystko wiemy". Tak naprawdę to każda szkoła może zadać sobie pytanie: „Co możemy zrobić, żeby uczniowie z Ukrainy czuli się tutaj bardziej u siebie?".

Badania realizował zespół badaczek i badaczy
z Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu
Śląskiego w Katowicach
we współpracy w całym procesie badań
z grupą 20 młodych osób z Ukrainy,
oraz przy współpracy w realizacji warsztatów
z badaczkami z uniwersytetów
w Warszawie, Poznaniu, Toruniu,
Kielcach i Wrocławiu